सर्व्वस्मिन्दस्युसाद्भूते पृथिव्यामुपजीवने । केनस्विद्ब्राह्मणो जीवेज्जघन्ये काल आगते ।
अतितिक्षुः पुत्रपौत्राननुक्रोशान्नराधिप । कथमापत्सु वर्त्तेत तन्मे ब्रूहि पितामह । ५२२५
कथञ्च राजा वर्त्तेत लोके कलुषतां गते । कथमर्थाच्च धर्म्माच्च न हीयेत परन्तप ।
॥ भीष्म उवाच ॥ राजमूला महाबाहो योगक्षेममुतृष्टयः । प्रजासु व्याधयश्चैव मरणञ्च भयानि च ।
कृतं त्रेता द्वापरञ्च कलिश्च भरतर्षभ । राजमूला इति गतिर्मम नास्त्यत्र संशयः ।
तस्मिंस्त्वभ्यागते काले प्रजानां दोषकारके । विज्ञानबलमास्थाय जीवितव्यं भवेत्तदा ।
अत्राप्युदाहरन्तीममितिहासं पुरातनं । विश्वामित्रस्य संवादं चाण्डालस्य च पक्कणे । ५२३०
त्रेताद्वापरयोः सन्धौ तदा देवविधिः क्रमात् । अनावृष्टिरभूद्घोरा लोके द्वादशवार्षिकी ।
प्रजानामतिवृद्धानां युगान्ते समुपस्थिते । त्रेताविमोक्षसमये द्वापरप्रतिपादने ।
नववर्ष सहस्राणि प्रतिलोमोऽभवद्गुरुः । जगाम दक्षिणं मार्गं सोमो व्यावृत्तलक्षणः ।
नावश्यायोऽपि तत्राभूत् कुत एवाभ्रजातयः । नद्यः सङ्क्षिप्ततोयौघाः किञ्चिदन्तर्गतास्ततः ।
सरांसि सरितश्चैव कूपाः प्रस्रवणानि च । हतत्विषो न लक्ष्यन्ते निसर्गाद्दैवकारितात् । ५२३५
उपशुष्कजलस्था या विनिवृत्तसभा प्रपा । निवृत्तयज्ञस्वाध्याया निर्व्वषट्कारमङ्गला ।
उच्छिन्नऋषिगोरक्षा निवृत्तविपणापणा । निवृत्तयूपसम्भारा विप्रनष्टमहोत्सवा ।
अस्थिसञ्चयसङ्कीर्णा महाभूतरवाकुला । शून्यभूयिष्ठनगरा दग्धग्रामनिवेशना ।
क्वचिच्चौरैः क्वचिच्छस्त्रैः क्वचिद्राजभिरातुरैः । परस्परभयाच्चैव शून्यभूयिष्ठनिर्ज्जना ।
गतदैवतसंस्थाना वृद्धलोकनिराकृता । गोजाविमहिषीहीना परस्परपराहता । ५२५०
हतविप्रा हतारक्षा प्रनष्टौषधिसञ्चया । सर्व्वभूततरुप्राया बभूव वसुधा तदा ।
तस्मिन् प्रतिभये काले क्षते धर्म्मे युधिष्ठिर । बभ्रमुः क्षुधिता मर्त्याः खादमानाः परस्परं ।
ऋषयो नियमांस्त्यक्त्वा परित्यज्याग्निदेवताः । आश्रमान् सम्परित्यज्य पर्य्यधावन्नितस्ततः ।
विश्वामित्रोऽथ भगवान्महर्षिरनिकेतनः । क्षुधा परिगतो धीमान् समन्तात् पर्य्यधावत ।
त्यक्त्वा दारांश्च पुत्रांश्च कस्मिंश्च जनसंसदि । भक्ष्याभक्ष्यसमो भूत्वा निरग्निरनिकेतनः । ५२५५
स कदाचित् परिपतन् श्वपचानां निवेशनं । हिंस्राणां प्राणिघातानामाससाद वने क्वचित् ।
विभिन्नकलसाकीर्णं श्वचर्म्मच्छेदनायुतं । वराहखरभग्नास्थिकपालघटसंकुलं ।
मृतचैलपरिस्तीर्णं निर्म्माल्यकृतभूषणं । सर्पनिर्म्मोकमालाभिः कृतचिह्नकुटीमठं ।
कुक्कुटारावबहुलं गर्द्दभध्वनिनादितं । उद्घोषद्भिः खरैर्व्वाक्यैः कलहद्भिः परस्परं ।
उलूकपक्षिध्वजिभिर्द्दैवतायतनैर्वृतं । लोहघण्टापरिष्कारं श्वयूथपरिवारितं । ५२६०
तत् प्रविश्य क्षुधाविष्टो विश्वामित्रो महानृषिः । आहारान्वेषणे युक्तः परं यत्नं समास्थितः ।
न च क्वचिदविन्दत् स भिक्षमाणोऽपि कौशिकः । मांसमन्नं फलं मूलमन्यद्वा तत्र किञ्चन ।
अहोकष्टं मया प्राप्तमिति निश्चित्य कौशिकः । पपात भूमौ दौर्ब्बल्यात्तस्मिंश्चाण्डालपक्कणे ।